

POSTANOWIENIE

Dnia 28 kwietnia 2026 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Robert Stefanicki

w sprawie z odwołania E. M.
od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w Zabrzu
o dodatek pielęgnacyjny i świadczenie uzupełniające,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 28 kwietnia 2026 r.,
zażalenia odwołującej się na wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach
z dnia 19 sierpnia 2025 r., sygn. akt III AUa 1203/23,

1. odrzuca zażalenie;

**2. oddala wniosek o zasądzenie kosztów zastępstwa
procesowego pełnomocnika z urzędu w postępowaniu
zażaleniowym.**

UZASADNIENIE

Sąd Okręgowy w Gliwicach wyrokiem z 2 sierpnia 2023 r. zmienił zaskarżoną decyzję Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w Zabrzu z 25 października 2021 r. w ten sposób, że przyznał E. M. prawo do świadczenia uzupełniającego na stałe, poczynając od 1 września 2021 r. (pkt 1) oraz zmienił zaskarżoną decyzję Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w Zabrzu z 10 listopada 2021 r. w ten sposób, że przyznał ubezpieczonej prawo do dodatku pielęgnacyjnego do czasu ukończenia 75 roku życia, poczynając od 1 września 2021r. (pkt 2).

Sąd ten ustalił, iż E. M. urodzona [...] 1953 r., od 22 sierpnia 2013 r., to jest od osiągnięcia wieku emerytalnego, jest uprawniona do emerytury. W dniu 17 września 2021 r. ubezpieczona złożyła wnioski o przyznanie prawa do dodatku pielęgnacyjnego oraz świadczenia uzupełniającego. W rozpoznaniu tych wniosków organ rentowy skierował sprawę do lekarza orzecznika ZUS, który w orzeczeniu z 8 października 2021 r. nie stwierdził u ubezpieczonej niezdolności do samodzielnej egzystencji, a w wyniku sprzeciwu ubezpieczonej, sprawę przekazano do Komisji Lekarskiej ZUS, która w orzeczeniu z 4 listopada 2021 r., potwierdziła stanowisko lekarza orzecznika. Wydane orzeczenia, stały się podstawą wydania skarżonych w niniejszym postępowaniu decyzji. We wniosku o przyznanie świadczenia uzupełniającego ubezpieczona oświadczyła, że pobiera emeryturę w wysokości 1.255,97 zł miesięcznie.

Celem weryfikacji stanu zdrowia ubezpieczonej w aspekcie prawa do dodatku pielęgnacyjnego i świadczenia uzupełniającego Sąd pierwszej instancji dopuścił dowód z opinii biegłych z zakresu medycyny. Na podstawie opinii biegłych sądowych neurologa A. P. i ortopedy A. G. oraz zespołu biegłych: psychiatry M. J. i psychologa A. S. Sąd Okręgowy ustalił, że ubezpieczona z przyczyn psychiatrycznych jest całkowicie niezdolna do pracy i niezdolna do samodzielnej egzystencji na trwale, ubezpieczona wymaga częściowej pomocy np. asekuracji podczas wychodzenia z wanny, w sytuacji, gdy umycie się w kabinie prysznicowej jest niemożliwe. Wymaga pomocy w cięższych pracach w obrębie gospodarstwa domowego oraz przy robieniu cięższych zakupów, nie jest jednak osobą całkowicie uzależnioną od opieki i pomocy innych osób. W oparciu o tak ustalony stan faktyczny Sąd pierwszej instancji uznał odwołanie za uzasadnione. Przywołując art. 75 ust. 1 ustawy z 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych oraz art. 13 ust. 5 tej ustawy, a także art. 1 i art. 2 ustawy z 31 lipca 2019 r. o świadczeniu uzupełniającym dla osób niezdolnych do samodzielnej egzystencji oraz biorąc pod uwagę miarodajną opinię zespołu biegłych sądowych z zakresu psychiatrii i psychologii, Sąd pierwszej instancji stwierdził, że ubezpieczona jest osobą całkowicie niezdolną do pracy i niezdolną do samodzielnej egzystencji na trwale. W takiej sytuacji przysługuje jej prawo do dodatku pielęgnacyjnego od 1 września 2021 r., czyli od miesiąca zgłoszenia

wniosku (zgodnie z art. 129 ust. 1 ustawy emerytalnej) do ukończenia przez ubezpieczoną 75 roku życia. Jednocześnie ze względu na istnienie u ubezpieczonej niezdolności do samodzielnej egzystencji Sąd Okręgowy stwierdził, że ubezpieczona spełnia także przesłanki do przyznania jej świadczenia uzupełniającego na stałe, poczynając od 1 września 2021 r., zgodnie z art. 6 ustawy z 31 lipca 2019 r. Z tych wszystkich względów Sąd Okręgowy zmienił zaskarżone decyzje, orzekając jak w sentencji.

Apelację od powyższego wyroku wniósł organ rentowy, zaskarżając go w części w zakresie punktu 1 i zarzucając mu naruszenie przepisów prawa procesowego w postaci art. 477⁹ k.p.c. w zw. z art. 321 § 1 k.p.c., art. 477¹⁰ k.p.c. i art. 477¹⁴ k.p.c. przez przekroczenie przedmiotu i zakresu rozpoznania sprawy określonego decyzjami organu rentowego z 25 października 2022 r. i z 10 listopada 2022 r. oraz treścią odwołań E. M. od tych decyzji przez wydanie orzeczenia co do świadczenia uzupełniającego pomimo braku odwołań od decyzji dotyczących świadczenia uzupełniającego. W oparciu o powyższy zarzut organ rentowy wniósł o zmianę wyroku w ten sposób, że ubezpieczonej zostanie przyznane prawo do dodatku pielęgnacyjnego do czasu ukończenia 75 roku życia, poczynając od 1 września 2021 r.

Sąd Apelacyjny w Katowicach wyrokiem z dnia 19 sierpnia 2025 r. uchylił zaskarżony wyrok Sądu Okręgowego w Gliwicach z dnia 2 sierpnia 2023 r. w punkcie 1 i umorzył postępowanie w zakresie dotyczącym prawa do świadczenia uzupełniającego. Sąd drugiej instancji uznał, że apelacja organu rentowego zasługuje na uwzględnienie. Sąd odwoławczy podniósł, że kontrolna rola sądu musi korespondować z zakresem rozstrzygnięcia dokonanego w zaskarżonej decyzji organu rentowego, bowiem zgodnie z systemem orzekania w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych, w postępowaniu wywołanym odwołaniem do sądu pracy i ubezpieczeń społecznych sąd rozstrzyga o prawidłowości zaskarżonej decyzji (art. 477¹⁴ § 2 i art. 477^{14a} k.p.c.) w granicach jej treści i przedmiotu. Sąd zaznaczył, że uwzględniając treść odwołań ubezpieczonej, w których ubezpieczona wyraźnie stwierdziła, że „w związku z odmową prawa do dodatku pielęgnacyjnego wnoszę odwołanie”. W ocenie Sądu odwoławczego obydwa odwołania dotyczyły decyzji w przedmiocie prawa do dodatku pielęgnacyjnego, a zatem postępowanie sądowe,

które było prowadzone, mogło dotyczyć wyłącznie decyzji z 25 października 2021 r. i 10 listopada 2021 r. wydanych w przedmiocie prawa do dodatku pielęgnacyjnego. Skoro zatem ubezpieczona nie wniosła odwołania od decyzji dotyczących prawa do świadczenia uzupełniającego, to Sąd pierwszej instancji orzekając w punkcie pierwszym zaskarżonego wyroku o prawie do świadczenia uzupełniającego, naruszył zakaz orzekania ponad żądanie wynikający z art. 321 § 1 k.p.c. Stąd Sąd drugiej instancji na zasadzie art. 386 § 3 k.p.c. uchylił zaskarżony wyrok w punkcie pierwszym i w tym zakresie na zasadzie art. 355 k.p.c. postępowanie umorzył, albowiem wydanie wyroku ponad żądanie odwołującej było niedopuszczalne.

Od powyższego orzeczenia skarżąca wywiodła zażalenie. Zaskarżając wyrok Sądu Apelacyjnego w całości, to jest w zakresie uchylenia wyroku Sądu Okręgowego w Gliwicach z dnia 2 sierpnia 2023 r. w punkcie pierwszym i umarzającym postępowanie w zakresie dotyczącym prawa do świadczenia uzupełniającego.

Skarżąca zarzuciła obrazę przepisów postępowania, a to art. 477¹⁰ § 1 i 2 k.p.c., art. 321 § 1 k.p.c. i art. 386 § 3 k.p.c. przez wydanie wyroku uchyłającego wyrok Sądu Okręgowego w Gliwicach z dnia 2 sierpnia 2023 r. w punkcie pierwszym oraz umarzającego postępowanie w zakresie dotyczącym prawa do świadczenia uzupełniającego, a to na skutek uwzględnienia apelacji organu rentowego i uznania, iż kwestia świadczenia uzupełniającego nie była przedmiotem odwołań wniesionych przez E. M., podczas gdy Sąd dokonał wadliwej interpretacji odwołań wniesionych przez E. M., albowiem użyty przez nią zwrot „w związku z odmową prawa do dodatku pielęgnacyjnego wnoszę odwołanie” nie oznaczał, iż zaskarżeniu podlega wyłącznie kwestia dodatku pielęgnacyjnego, powyższy zwrot nie określał zakresu zaskarżenia, odwołująca nie wskazywała, aby zaskarżała decyzję w części, zaś zakres rozpoznania i orzeczenia (przedmiot sporu) w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych wyznaczony jest w pierwszej kolejności przedmiotem decyzji organu rentowego zaskarżonej do sądu ubezpieczeń społecznych, a w drugim rzędzie przedmiotem postępowania sądowego determinowanego zakresem odwołania od tejże decyzji - tym bardziej zaś sporządzanego przez starszą, schorowaną osobę o ograniczonej wiedzy prawniczej; faktyczny zakres oraz przedmiot zaskarżenia wynika z uzasadnienia

zawartego w odwołaniu, oraz samej decyzji, do której odwołanie się odnosi, która przecież dotyczyła także świadczenia uzupełniającego; organ rentowy wskazał w odpowiedzi na odwołania wniesione przez E. M., iż „ubezpieczona złożyła odwołanie od decyzji odmawiającej świadczenia uzupełniającego” - co wprost przesądza, iż od samego początku intencją odwołującej było złożenie odwołania również w takim zakresie, co przyznał sam organ rentowy.

W oparciu o powyższe zarzuty ubezpieczona wniosła o uchylenie zaskarżonego orzeczenia w całości i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Apelacyjnemu w Katowicach. Ponadto wniosła o zasądzenie od Skarbu Państwa na rzecz pełnomocnika z urzędu kosztów pomocy prawnej udzielonej E. M.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zażalenie jako niedopuszczalne podlegało odrzuceniu.

Kodeks postępowania cywilnego ustanawia jednolity system zaskarżania orzeczeń sądowych w sprawach cywilnych, opierający się na zasadzie dwuinstancyjności. Przeciwno prawomocnym orzeczeniom Sądu drugiej instancji może być skierowana do Sądu Najwyższego skarga kasacyjna (art. 398¹ § 1 k.p.c.) albo zażalenie (art. 394¹ § 1 i § 2 k.p.c.). Dopuszczalność poszczególnych środków odwoławczych lub zaskarżenia oraz ich warunki są w sposób wyczerpujący unormowane w przepisach postępowania cywilnego, a zatem ich wniesienie jest możliwe tylko wówczas, gdy kodeks dopuszcza od danego rodzaju orzeczenia oznaczony środek odwoławczy czy inny środek zaskarżenia.

Zgodnie z art. 394¹ § 1 i § 1¹ k.p.c. zażalenie do Sądu Najwyższego przysługuje na postanowienie sądu drugiej instancji odrzucające skargę kasacyjną oraz na postanowienie sądu drugiej lub pierwszej instancji odrzucające skargę o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia. Ponadto zażalenie do Sądu Najwyższego przysługuje także w razie uchylenia przez sąd drugiej instancji wyroku sądu pierwszej instancji i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania.

Poza orzeczeniami, od których przysługuje zażalenie do Sądu Najwyższego, żadne inne orzeczenie nie może zostać rozpoznane przez ten Sąd na skutek zażalenia. Katalog spraw, od których przysługuje zażalenie do Sądu Najwyższego określony w art. 394¹ § 1 k.p.c., jest zamknięty, nie oznacza to jednakże, że postanowienie wydane na podstawie art. 386 § 3 k.p.c. jest niezaskarżalne.

Od wydanego przez Sąd drugiej instancji na podstawie art. 386 § 3 k.p.c. wyroku uchylającego zaskarżony wyrok Sądu pierwszej instancji i umarzającego postępowanie w tym zakresie przysługuje skarga kasacyjna. Skarga kasacyjna jest nadzwyczajnym środkiem odwoławczym przysługującym co do zasady od prawomocnych wyroków Sądu drugiej instancji i określonych dwóch rodzajów postanowień tego Sądu kończących postępowanie w sprawie w przedmiocie odrzucenia pozwu albo umorzenia postępowania (art. 398¹ § 1 k.p.c.). Zaskarżeniu skargą kasacyjną podlegają zatem tylko te prawomocne wyroki sądu drugiej instancji i postanowienia w przedmiocie odrzucenia pozwu albo umorzenia postępowania, które kończą postępowanie w sprawie. Nie ulega wątpliwości, że takie orzeczenie nie podlega zaskarżeniu zażaleniem na podstawie art. 394¹ § 1¹ k.p.c. (postanowienie Sądu Najwyższego z 9 lipca 2025 r., III CZ 263/24, LEX nr 3891671).

Sąd Najwyższy uznaje, że rozróżnienie postanowień kończących postępowanie w sprawie podlegających zaskarżeniu alboważ skargą kasacyjną albo zażaleniem wymaga wskazania, po pierwsze, na wagę skargi kasacyjnej i po drugie, na sposób procedowania sądu drugiej instancji, wynikający przede wszystkim z art. 386 § 3 k.p.c. Skarga kasacyjna, jako środek prawny o szczególnej randze, ma więc zastosowanie tylko do orzeczeń o największym znaczeniu procesowym. Wobec tego zaskarżeniu w tym trybie podlegają orzeczenia merytoryczne co do istoty sprawy (art. 386 § 1 k.p.c.). Jest też jasne, że oprócz takich orzeczeń sąd drugiej instancji wydaje postanowienia w przedmiocie odrzucenia pozwu oraz umorzenia postępowania (art. 386 § 3 k.p.c.).

Jak trafnie wyjaśnił zaś Sąd Najwyższy w postanowieniu z 19 czerwca 2020 r. (II CSK 70/20, LEX nr 3147686) umożliwienie zaskarżenia postanowień o odrzuceniu pozwu i umorzeniu postępowania skargą kasacyjną wynika z tego, że postanowienia te zamykają drogę do merytorycznego rozstrzygnięcia sprawy. Wraz

z odrzuceniem pozwu albo umorzeniem postępowanie kończy się bez wydania orzeczenia, które obejmowałoby ocenę zasadności żądania przedstawionego w pozwie lub wniosku inicjującym postępowanie nieprocesowe. Postanowienia te powodują szczególnie ważne konsekwencje dla stron (uczestników), tamując drogę do uzyskania oczekiwanej ochrony sądowej - pociągają za sobą ukończenie postępowania bez wydania merytorycznego rozstrzygnięcia (postanowienie Sądu Najwyższego z 10 kwietnia 2024 r., III USKP 114/23, LEX nr 3703589).

Dopuszczalność poszczególnych środków odwoławczych lub środków zaskarżenia oraz ich warunki są w sposób wyczerpujący unormowane w przepisach postępowania cywilnego, a zatem ich wniesienie jest możliwe tylko wówczas, gdy kodeks dopuszcza od danego rodzaju orzeczenia oznaczony środek odwoławczy lub inny środek zaskarżenia. Od wydanego przez Sąd drugiej instancji na podstawie art. 386 § 3 k.p.c. wyroku uchylającego zaskarżony wyrok Sądu pierwszej instancji i umarzającego postępowanie w tym zakresie przysługuje skarga kasacyjna, wobec tego wniesione przez skarżącą zażalenie było niedopuszczalne.

Z tych względów, Sąd Najwyższy na podstawie art. 398⁶ § 3 k.p.c. w związku z art. 394¹ § 1 i art. 394¹ § 3 orzekł jak w sentencji.

Wniosek o zasądzenie kosztów postępowania zażaleniowego nie został uwzględniony z uwagi na to, że koszty nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu nie przysługują pełnomocnikowi za sporządzenie środka zaskarżenia, którego wniesienie jest niedopuszczalne i uniemożliwia jego merytoryczne rozpoznanie. Pomoc prawna powinna być udzielona profesjonalnie, a samo sporządzenie środka odwoławczego nie jest wystarczającą podstawą do przyznania wynagrodzenia z tego tytułu. Czynności ustanowionego z urzędu zawodowego pełnomocnika sprzeczne z zasadami profesjonalizmu nie uzasadniają przyznania mu kosztów nieopłaconej pomocy prawnej (postanowienia Sądu Najwyższego z: 28 marca 2024 r., I CSK 1642/23, Lex nr 3700019; 20 stycznia 2026 r., I USK 27/26, LEX nr 4014734 i powołane w nich orzecznictwo).

(J.K.)

[a.]